

Nr 539.

Av herr **Nordkvist**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 249, angående den högre lantbruksundervisningens ordnande.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 249 angående den högre lantbruksundervisningens ordnande har bl. a. föreslagits dels att en lantbrukshögskola förlagd till Ultuna inrättas, dels ock att Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet tills vidare skall förbliva i sin nuvarande organisation förlagd till Stockholm.

Då dessa två förslag på ett utomordentligt betydelsefullt, ja, avgörande sätt ingripa i den framtida högre lantbruksundervisningens och forskningens gestaltning i vårt land, synes det vara angeläget, att innan riksdagen fattar det definitiva beslutet i frågan förhållandet mellan högskolan och Centralanstalten blir föremål för förnyad utredning.

I propositionen tager departementschefen i första hand ställning till frågan om högskolans förläggning, och han finner härvid de starkaste skälen tala för Ultuna; och först i andra hand upptages frågan om Centralanstaltens samordnande med högskolan.

Vi ha i vårt land sedan årtionden en självständigt arbetande jordbruksforskning med ej blott nationellt utan internationellt erkännande, och då synes det mig icke helt oberättigat att inställningen till de föreliggande frågorna även kan göras så, att man först undersöker i vad mån ett intimt samarbete mellan Centralanstalten och högskolan kan gagna svenskt jordbruk och jordbruksforskning, och att man, sedan den frågan besvarats, tar ställning till frågan, var högskolan skall ligga.

Mig synes det som att befintligheten av ovan antydda forskningsanstalt, Centralanstalten, bör räknas som en värdefull tillgång, då det gäller nyskapandet av en högskola för jordbruksundervisning och forskning. Ty högskolan skall ju bliva det högsta uttryck för, vad jordbruksundervisning och forskning känna i detta land, och då är det väl ofrånkomligt, att Centralanstaltens redan nu vunna anseende på forskningens område tillföres högskolan som en av dess värdefullaste tillgångar. Man frågar sig då, varför kan icke Centralanstalten få utgöra grunden till den högskola, som till jordbrukets tjänst nu skall skapas. Jo, därför, att undervisningen är ett hinder för forskningen, har det svarats. I första hand skulle då detta gälla forskningen på jordbruks- och husdjursområdet.

Det är givetvis svårt att bedöma riktigheten i detta påstående, men det förefaller dock tämligen sannolikt, att forskarna på dessa områden dock skulle kunna meddela undervisning i någon starkt begränsad del av sitt ämne, liksom ock att handleda de studerande på det högre stadiet. En dylik undervisnings-skyldighet åligger ju andra praktiska forskare t. ex. de professorer, som samtidigt äro chefer för avdelningar vid de till universiteten knutna lasaretten.

Dessutom skulle redan däri ett gott steg i rätt riktning tagas, om, i huvudsaklig anslutning till de sakkunnigas alternativ D., Centralanstaltens avdelningar för bakteriologi, kemi, botanik och entomologi omedelbart införlivades med högskolan.

Bland de sakkunniga har ock oenighet rått i denna punkt, och tre av dem ha i en vid denna punkt fogad reservation gått in för kravet på att frågan om högskolan och Centralanstaltens ställning till denna skall upptagas till gemensamt avgörande. Likaså har det ojämförligt största antalet av de myndigheter och institutioner, som avgivit yttrande över förslaget, i denna punkt kraftigt understrukit samma synpunkter som reservanterna. Slutligen bör ock nämnas, hurusom i den under den senare tiden förda diskussionen allt samstämmigare framförts kravet på en sådan lösning av högskolefrågan, att den förenas med Centralanstalten.

Då det sålunda i denna punkten råder en ganska allmän mening, att Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag bör bli föremål för ytterligare prövning, synes det mig icke opåkallat att samtidigt frågan om högskolans förläggning upptages till ytterligare diskussion.

I Kungl. Maj:ts föreliggande proposition är förslaget om högskolans förläggning till Stockholm helt kort avfärdat med att de stora fördelar, som otvivelaktigt härvid kunna vinnas, dock helt uppvägas av olägenheten att en högskola vid Stockholm icke invid sig kan få den stora jordbruksegendom, som man förmenar vara nödvändig för undervisning och forskning. Det torde dock starkt kunna ifrågasättas, huruvida detta skäl har den styrka, att det kan uppväga dels fördelarna med en samorganisation med Centralanstalten, dels ock övriga med en förläggning till Stockholm erkända fördelar. Granskar man närmare de ändamål egendomen avses skola tjäna, finner man dessa vara, att lärarna skola ha tillfälle till demonstrationer av olika slag för eleverna samt möjligheten att utföra vetenskapliga försök.

Vad beträffar det först anförda skälet, tillfälle till demonstrationer, så är det onekligen av stor betydelse för undervisningen att åskådningsmaterial finnes, men det bör framhållas, att de elever, som vid högskolan skola bedriva studier, redan genom sin praktiska utbildning före högskolestudierna skola besitta den konkreta kännedom om jordbrukets detaljer, att de utan större svårigheter kunna följa en mera abstrakt undervisning. Detta understryker i sin mån kravet på en allvarligt bedriven helst officiellt kontrollerad praktisk utbildning före inträdet vid högskolan. Redan här torde kunna sägas, att ovan nämnda demonstrationsförsök i full utsträckning torde kunna anordnas på den åkerareal, c:a 17 har, som nu tillhör Centralanstalten.

Vad beträffar frågans andra del, lärarnas möjlighet till vetenskapliga för-

sök, måste det med skärpa framhållas, att de äro föga hjälpta med en egendom invid skolan. Detta därför, att det i regel icke är tillräckligt vid rena jordbruksförsök att utföra dessa på en enda egendom. De måste upprepas under olika klimatiska och jordmånsförhållanden. I princip har f. ö. riksdagen erkänt detta i och med godkännande av förslaget om s. k. försöksgårdars inrättande i landets olika jordbruksdistrikt, just med tanke på vårt lands växlande jordmåns- och klimatförhållanden. En av dessa försöksgårdar är redan i verksamhet och till ännu en har årets riksdag beviljat medel. På försöksgårdarna finnes den i försöksteknik utbildade personal, som behöves för försökens anläggande och skötsel.

Låt oss nu verkligen utnyttja försöksgårdarna helt och fullt både för forskning och undervisning, vilket senare givetvis icke kan bli möjligt, om dessa gårdar lyda under Centralanstalten såsom nu är förhållandet och denna anstalt icke kommer i samorganisation med högskolan. Bort med dualismen mellan olika institutioner! Har alltså en stor jordbruksegendom vid högskolan mindre väsentlig betydelse för undervisning och forskning på jordbruksområdet, kan däremot frågan ställa sig något annorlunda för forskningen på husdjursområdet. Det måste erkännas, att i detta avseende fylla icke de nuvarande förhållandena vid Centralanstalten berättigade anspråk.

I det tidigare omnämnda programmet för inrättande av försöksgårdar i landets olika jordbruksdistrikt ingår även förslag om en dylik försöksgård i Mälardalens jordbruksbygd. Denna gård är ännu icke utsedd, varför valet av denna lätteligen kan ske även med särskild hänsyn tagen till husdjursforskningens behov. De bekväma förbindelser, som finnas i Stockholms närhet, bjuda i detta avseende stora fördelar. Man kan säga att det nyinrättade institutet för husdjursförädling inrättat sig på ett liknande sätt. — Institutionsbyggnaden med laboratorier och övrig attiralj för forskning är förlagd till Bergshamra intill Stockholm, men dess försöksgård Wiad, som håller den för arbetet nödvändiga djurbesättningen, ligger c:a 5 mil från Stockholm.

Med det ovan anförda anser jag mig ha visat, att den förmenta olägenheten med att högskolan ej förläggas på en större jordbruksegendom icke har den stora betydelse, man velat tillmäta den.

I detta sammanhang kan förtjäna påpekas, att Danmark har sin Landbohögskole i Köpenhamn samt att i Finland, där man i likhet med oss brottas med ett lantbrukshögskoleproblem, kommitterade obetingat gått in för Helsingfors som lämpligaste platsen.

Ur detta kommittébetänkande må följande citeras:

»Kommittén har främst till handläggning upptagit *frågan, var den högsta undervisningen i lant- och skogshushållning borde förläggas* och kommer härvid till det resultat, att Helsingfors bör ställas framom andra orter, enär denna ort erbjuder de för berörda undervisning i vetenskapligt avseende ojämförligt bästa förutsättningarna och i praktiskt hänseende åtminstone lika goda betingelser som övriga orter i riket. I huvudstaden finnas ju Helsingfors universitet, Tekniska Högskolan och Handelshögskolan, likaså nästan samtliga av landets självständiga vetenskapliga anstalter; vidare landets förnämsta bib-

liotek, varförutom landets vetenskapliga sammanslutningar hava sin verksamhet därstädes förlagd. En dylik vetenskaplig miljö och sådana vetenskapliga hjälpmedel kan ingen annan ort i landet erbjuda. Men dessutom befinna sig i huvudstaden landets centrala ämbetsverk bl. a. även de, vilkas verksamhet omfattar lant- och skogshushållningen, vidare de centrala organisationerna på lant- och skogshushållningens gebit samt de stora kooperativa centralföretagen, mellan vilka å ena sidan och den högsta undervisningen i lant- och skogshushållning å den andra en nära växelverkan är av nytta och vikt. Enär statsverket invid Helsingfors stad innehar ett par större boställen, kan den praktiska undervisningens krav väl tillgodoses, varförutom föranstaltandet av exkursioner och övervakningen av övningarna å praktikantgårdar och i övningsskogar åtminstone lika väl kan ske från Helsingfors som från andra orter i landet.»

I en av dr Alfr. Åslander i tidskriften »Sunt förnuft» (marshäftet 1930) införd synnerligen klagörande artikel i högskolefrågan hänvisas i denna punkt till vad lantbruksrådet Leufvén i en till lantbruksstyrelsen ingiven rapport skriver om den tyska lantbrukshögskolan vid Hohenheim. Han framhåller, att elevantalet vid denna skola år ifrån år minskats och nu uppgår till icke fullt 200 från att för ett 10-tal år sedan ha närmat sig 1000-talet.

Från lärarehåll hade framhållits, »att befintligheten av större jordbruk ej vore för forskarna av så synnerligen stor betydelse annat än som demonstrationsmaterial, alldenstund driftsledningen icke tillät anställande av försök utöver de begränsade försöksfälten, då egendomen måste skötas rationellt ur ekonomisk synpunkt».

I detta sammanhang ligger det ju också ofantligt nära till hands att peka på huru vår högt stående forskning och undervisning på det skogliga området arbetar med en högskola förlagd till Stockholm och en vid högskolan fästad skogsförsöksanstalt. Likaså är Tekniska Högskolan förlagd till Stockholm och icke till ett eller flera industricentra.

Jag förmenar sålunda, att fördelarna för högskolan att ha tillgång till samarbete med ovan nämnda institutioner liksom ock med Veterinärhögskolan, Centrala frökontrollanstalten, institutet för husdjursförädling, och den i diskussionen tidigare icke angivna institutionen Sveriges geologiska undersökning samt dessa institutioners bibliotek för facklitteratur ha så avgjord betydelse, att frågan om högskolans förläggning även ur denna synpunkt påkallar förnyad utredning.

Kostnaderna för upprättandet av en lantbrukshögskola vid Stockholm och förlagd till Centralanstalten låta sig icke gärna utan utredning beräknas. En icke oväsentlig besparing bör kunna göras med att de nuvarande institutionernas byggnader och utrustning helt kunna utnyttjas. Besparing kommer ock att ske i administrationshänseende, då varken parallellundersökningar av olika forskare behöver ske ej heller annat dubbelarbete, som icke kan undvikas om institutionerna behållas åtskilda.

Slutligen vill jag som ett önskemål vid en ev. förnyad utredning av högskolefrågan även framhålla nödvändigheten av att de för det praktiska jordbruket så betydelsefulla ämnena kulturteknik och husbyggnadslära tillmätas större

utrymme i högskolans arbetsordning än vad i föreliggande förslag skett. Det torde icke vara lämpligt att här ingå på detaljgranskning av Kungl. Maj:ts förslag i nu berörda avseende, men att ämnet mätninglära borttagits och inarbetats i ämnet kulturteknik måste väcka förvåning. Ur flera synpunkter torde detta vara olämpligt, bl. a. därför, att den speciallärare, som i propositionen föreslagits skall tilldelas professorn i kulturteknik, lämpligen bör ha ett helt avgränsat ämne att svara för även med hänsyn till tentamensskyldighet och betygsättning, och därvid förefaller det vara lämpligt, att kulturtekniken uppdelas i ämnena mätninglära och kulturteknik samt att dessa ämnen tillmätas härför erforderligt timantal. Att för dessa praktiska ämnen göra en så kraftig beskärning som i förslaget skett, då man samtidigt för de flesta övriga ämnen föreslår stora ökningar i timantalet, vittnar detta icke om full förståelse för nämnda ämnens stora betydelse för den konsulent- och lärareverksamhet, som avgående elever från högskolan få sig förelagda ute i det praktiska livet. Att en justering är påkallad i detta avseende torde bl. a. framgå därav att t. ex. eleverna vid den högre trädgårdsskolan anses behöva 200 timmar i fältmätning, avvägning och ritning och eleverna i jordbrukslinjen vid högskolan 320 timmar. Dessa senare skola dock sedermera utgå som konsulenter och lärare i dessa grenar av jordbruksundervisningen.

Enahanda är förhållandet med husbyggnadsläran. Eleverna vid den högre mejeriundervisningsanstalten ha ansetts behöva 150 timmar (50 tim. föreläsning + 100 tim. övning) i detta ämne, men högskolans elever, som utbilda sig för konsulentens och lärarens kall, erhålla blott 120 tim. (30 föreläsningar + 80 övningstimmar).

Utan att ingå på ytterligare granskning av ovanberörda detaljer, vilka dock äro av synnerligen betydelsefull art, synes det mig även på denna punkten befogat, att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 249 framlagda förslag till den högre lantbruksundervisningens ordnande blir föremål för förnyad prövning.

I anledning av vad här ovan anförts, får jag hemställa,

att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 249 måtte besluta att hemställa hos Kungl. Maj:t om sådan förnyad snabb utredning av den högre lantbruksundervisningens ordnande, att högskolans samorganisation med Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet fullständigare utredes, att möjligheten av högskolans förläggning till Centralanstaltens område vid Stockholm klarlägges, samt att i motionen framförda synpunkter på vissa ämnens placering i undervisningshänseende beaktas.

Stockholm den 7 april 1930.

Erik Nordkvist.

